

اعلامیه حمایت از کلیه اشخاص ناپدید شده اجباری

مصوب مجمع عمومی طی قطعنامه شماره ۴۷/۱۳۳ مورخ ۱۸ دسامبر ۱۹۹۲

مجمع عمومی

با توجه به اینکه طبق اصول اعلام شده در منشور سازمان ملل متحد و سایر اسناد بین‌المللی، شناسایی‌شان ذاتی و حقوق برابر و غیرقابل تفکیک اعضای خانواده انسانی شالوده آزادی، عدالت و صلح در جهان است؛

با در نظر داشتن الزام دولت‌ها تحت منشور به ویژه ماده ۵۵ برای ارتقاء احترام جهان شمول و رعایت حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین؛

عمیقاً نگرانیم که در خیلی از کشورها به نحوی مستمر ناپدیدشدن اجباری وقوع یافته به عبارتی اشخاص بر خلاف میل‌شان دستگیر، بازداشت و یا ربوده می‌شوند و از آزادی‌شان توسط قوا یا سطوح مختلف حکومت یا گروه‌های سازمان یافته یا افراد خصوصی به طرفیت از آنان یا با حمایت مستقیم یا غیرمستقیم، رضایت یا رضایت ضمنی حکومت محروم می‌شوند. این امر امتناع از کشف سرنوشت یا مکان اشخاص مربوطه یا رد اذعان به محرومیت از آزادی‌شان را به دنبال دارد که بدین ترتیب چنین اشخاص را بیرون از حمایت قانون قرار می‌دهد؛

باتوجه به اینکه ناپدیدشدن اجباری عمیق‌ترین ارزش‌های هر جامعه متعهد به احترام حکومت قانون، حقوق بشر و آزاد ی‌های بنیادین را تضعیف می‌کند و اینکه رویه منظم چنین اعمالی با ماهیت جنایت علیه بشریت است؛

با یادآوری قطعنامه شماره ۳۳/۱۷۲ مورخ ۲۲ دسامبر ۱۹۷۸ که درباره گزارش‌های واصله از قسمت‌های مختلف جهان مربوط به ناپدیدشدن اجباری یا غیر داوطلبانه و درباره غم و اندوه ناشی از این ناپدید شدن‌ها ابراز نگرانی نموده و از حکومت‌ها خواسته است نیروی انتظامی و امنیتی را برای زیاده‌روی‌هایی که ممکن است منتهی به ناپدیدشدن اجباری یا غیر داوطلبانه گردد قانوناً مسئول بدانند؛

همچنین با یادآوری حمایت فراهم آمده برای قربانیان مناقشات مسلحانه از سوی کنوانسیون‌های چهار گانه ژنو مورخ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ و پروتکل‌های الحاق ۱۹۷۷؛

با عطف توجه به موارد مرتبط با اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی که حق حیات، حق آزادی و امنیت شخصی، حق در معرض شکنجه قرار نگرفتن و حق شناسایی به عنوان شخص نزد قانون را مورد حمایت قرار می‌دهند؛

همچنین با عطف توجه به کنوانسیون علیه شکنجه و سایر رفتار ظالمانه، غیرانسانی و یا موهن یا تنبیه که مقرر می‌دارد دولت‌های عضو تدابیر مؤثر در پیشگیری و تنبیه اعمال شکنجه‌آمیز اتخاذ نمایند؛

با نظر داشتن نظامنامه رفتار مأموران نیروی انتظامی، اصول اساسی استفاده از زور و سلاح‌های گرم توسط مأموران نیروی انتظامی، اعلامیه اصول اساسی برای عدالت قربانیان ناشی از سوءاستفاده از قدرت و حداقل قواعد معیار برای رفتار با زندانیان؛

تأیید می‌کند که به منظور پیشگیری از ناپدیدشدن اجباری، ضروری است اطمینان داده شود که مجموعه اصول حمایت کلیه اشخاص تحت هر نوع بازداشت یا زندانی مندرج در پیوست قطعنامه شماره ۴۴/۱۷۳ مورخ ۹ دسامبر ۱۹۸۸ و از اصول پیشگیری مؤثر و تحقیق

راجع به اعدام های خارج از حیطه قانون، خودسرانه و اختصاری مصرح در پیوست قطعنامه شماره ۱۹۸۹/۶۵ شورای اقتصادی- اجتماعی مورخ ۲۴ مه ۱۹۸۹ و مورد تأیید مجمع عمومی در قطعنامه شماره ۴۳/۱۶۲ مورخ ۱۵ دسامبر ۱۹۸۹، رعایت کامل به عمل آید؛

با نظر داشتن اینکه اعمال شامل ناپدیدشدن اجباری موجد نقض ممنوعیت مصرح در اسناد بین المللی فوق الذکر است معذالك مهم است سندی تهیه گردد که اعمال ناپدیدشدن اجباری اشخاص را به عنوان تخلفات بسیار جدی مشخص ساخته و معیارهایی را به منظور تنبیه و پیشگیری از ارتکاب آنان اعلام نماید؛

۱. اعلامیه حاضر را درباره حمایت از کلیه اشخاص ناپدید دستوری به عنوان مجموعه ای از اصول برای کلیه دولت ها اعلان می کند.

۲. مصرأً می خواهد کلیه تلاش ها به عمل آید تا اعلامیه حاضر عموماً شناخته شده و مورد احترام باشد.

ماده ۱

۱. هر اقدام ناشی از ناپدیدشدن اجباری تخلف نسبت به شأن انسان است. این عمل به عنوان انکار اهداف منشور سازمان ملل متحد و به عنوان نقض شدید و آشکار حقوق بشر و آزادی های بنیادین اعلان شده در اعلامیه جهانی حقوق بشر و مورد تأیید مجدد و بسط یافته در دیگر اسناد بین المللی در این زمینه، محکوم می گردد.

۲. هر اقدام ناشی از ناپدید شدن اجباری اشخاص را در خارج از حمایت قانون فرار داده و مشقت شدیدی را بر آنان و خانواده شان وارد می کند. این عمل موجد نقض قواعد حقوق بین الملل است که حق شناسایی به عنوان يك شخص نزد قانون، حق آزادی و امنیت شخص، حق اینکه نباید در معرض شکنجه یا سایر رفتار ظالمانه، غیرانسانی و موهن، یا تنبیه فرار گیرد، ضمانت می کند. همچنین حق حیات را نقض و موجد تهدیدی شدید به آن است.

ماده ۲

۱. هیچ دولتی ناپدیدشدن اجباری را به کار نبسته، مجاز نشمرده و یا تحمل نخواهد کرد.

۲. دولت ها اقداماتی را با همکاری سازمان ملل متحد در سطوح ملی و بین المللی معمول خواهند داشت تا کمکی برای کلیه ابزار جهت پیشگیری و ریشه کن ساختن ناپیدی شدن اجباری باشد.

ماده ۳

هر دولتی تدابیر قانونی، اداری، قضایی یا سایر تدابیر مؤثر اتخاذ خواهد کرد تا از اعمال ناپدیدشدن اجباری در قلمرو تحت صلاحیتش پیشگیری و آن را منسوخ نماید.

ماده ۴

۱. کلیه اعمال ناپدید شدن اجباری تخلفات قابل تنبیه با مجازات مناسب تحت قانون کیفری بوده و نهایت جدی بودن اعمال مد نظر قرار می گیرد.

۲. شرایط مخففه ممکن است برای اشخاص دخیل در ناپدید شدن اجباری در قوانین ملی برقرار شود تا ابزاری برای زنده نگاه داشتن قربانیان یا ارائه اطلاعات داوطلبانه باشد که به روشن شدن موارد ناپدید شدن اجباری کمک می کند.

ماده ۵

علاوه بر چنین مجازات هایی که قابل اجرا هستند ناپدید شدن اجباری بدون اینکه به مسئولیت بین المللی دولت مربوطه طبق اصول حقوق بین الملل لطمه وارد نماید، مرتکبان و دولت یا مقامات دولتی را که سازمان دهنده این ناپدید شدن ها بوده و آن را تحمل می کنند تحت قوانین مدنی مسئول می سازد.

ماده ۶

۱. هیچ امر یا دستوری از سوی مقام دولتی، غیرنظامی، نظامی یا سایرین نباید به منظور توجیه ناپدید شدن اجباری مورد استناد قرار گیرد. هر شخص دریافت کننده چنین امر یا دستوری حق و تکلیف دارد که از آن سرپیچی کند.
۲. هر دولت اطمینان می دهد که صدور اوامر یا دستوراتی که ناپدید شدن اجباری را هدایت، مجاز یا تشویق می کند ممنوع شوند.
۳. آموزش مأموران نیروی انتظامی بر مفاد بندهای ۱ و ۲ ماده حاضر تأکید دارد.

ماده ۷

هیچ شرایطی هر چه باشد اعم از تهدید به جنگ، وضعیت جنگ، بی ثباتی سیاسی داخلی یا هر وضعیت اضطراری عمومی نمی تواند برای توجیه ناپدید شدن اجباری مورد استناد قرار گیرد.

ماده ۸

۱. هیچ دولتی فردی را به کشور دیگر جایی که دلایل اساسی وجود دارند که وی در خطر ناپدید شدن اجباری خواهد بود، اخراج نکرده، باز نگردانده و مسترد نخواهد داشت.
۲. برای تعیین اینکه آیا چنین دلایلی وجود دارند مقامات صالح کلیه ملاحظات ذریبط از جمله وجود الگوی مداوم نقض های صریح، آشکار، یا همه جانبه حقوق بشر در دولت مربوطه را مدنظر خواهند داشت.

ماده ۹

۱. حق جبران قضایی فوری و مؤثر به عنوان ابزاری برای مکان و یا وضعیت بهداشت اشخاص محروم از آزادی و یا شناسایی مقام دستور دهنده یا اجرا کننده محرومیت از آزادی ضروری است تا از ناپدید شدن اجباری تحت کلیه شرایط از جمله موارد مورد اشاره در ماده ۷ در فوق پیشگیری گردد.
۲. در چنین رسیدگی ها مقامات صالح ملی به کلیه مکان هایی که اشخاص محروم از آزادی شان نگهداری می شوند و به هر قسمت از آن مکان ها و هر مکانی که دلایلی برای یافتن چنین اشخاص وجود داشته باشند، دسترسی خواهند داشت.
۳. هر مقام صالح تحت قانون دولت یا سند حقوقی بین المللی که دولت عضو آن است ممکن است به چنین مکان هایی دسترسی داشته باشد،

ماده ۱۰

۱. هر شخص محروم از آزادی که در مکان رسماً شناخته شده برای بازداشت نگهداری می شود طبق قانون بلافاصله بعد از بازداشت باید نزد مقام قضائی آورده شود.

۲. اطلاعات صحیح در مورد بازداشت چنین اشخاص و مکان یا مکان های بازداشت‌شان از جمله جابه‌جایی‌ها سریعاً در اختیار اعضای خانواده‌شان، مشاورشان و یا اشخاص دیگری که نفع مشروع در اطلاعات دارند قرار می‌گیرد. مگر اینکه اشخاص مربوطه تمایلی غیر از این اعلام کرده باشند.

۳. دفتر به روز رسمی حاوی اسامی کلیه اشخاص محروم از آزادی شان در مکان های بازداشت نگهداری می شود. به علاوه، هر دولت اقداماتی را در جهت حفظ دفاتر متمرکز مشابه به عمل خواهد آورد. اطلاعات مندرج در این دفاتر در اختیار اشخاص مذکور در بند پیشین، مقام قضایی صالح و مستقل یا هر مقام دیگر محق تحت قانون کشور مربوط یا هر سند قانونی بین‌المللی که دولت مربوط عضو آن بوده و در جستجوی رد گیری مکان شخص بازداشت شده است، قرار می‌گیرد.

ماده ۱۱

کلیه اشخاصی که آزادی شان سلب گردید باید به نحوی آزاد شوند که متضمن صحت و سقم قابل اعتمادی باشد که آنها واقعاً آزاد شده و در شرایطی آزاد شده‌اند که از تمامیت و توانایی جسمی‌شان کاملاً برای اعمال حقوق شان اطمینان حاصل گردیده است.

ماده ۱۲

۱. هر دولت قواعدی تحت قوانین ملی اش برقرار می‌کند دال بر اینکه مسئولان مجاز به صدور دستور سلب آزادی، شرایطی مقرر می‌دارند که تحت آن چنین دستورات ممکن است داده شود و یا برای مسئولان که بدون توجیه قانونی از دادن اطلاعات در مورد بازداشت خودداری نمایند مجازات هائی پیش‌بینی نمایند.

۲. به همین صورت هر دولت اطمینان می‌دهد که نظارت دقیق از جمله سلسله مراتب فرماندهی روشن بر کلیه مأموران نیروی انتظامی مسئول توقیف‌ها، دستگیری‌ها، بازداشت‌ها، حبس، جابجایی‌ها و زندانی و سایر مأموران مجاز به استفاده از زور و سلاح های گرم بر حسب قانون بعمل آید.

ماده ۱۳

۱. هر دولت اطمینان می‌دهد که هر شخص دارای اطلاعات یا نفع مشروع که مدعی است شخص در معرض ناپدید شدن اجباری قرار گرفته است، حق دارد نزد مقام دولت صالح و مستقل شکایت نموده و شکایت وی سریعاً، همه جانبه و بیطرفانه توسط آن مقام مورد تحقیق قرار گیرد. هر وقت دلایلی وجود دارد که تصور ارتکاب ناپدید شدن اجباری می رود، دولت باید بلافاصله موضوع را به آن مقام برای چنین تحقیقی ارجاع دهد حتی اگر چه شکایت رسمی در بین نبوده باشد. هیچ اقدامی در جهت قطع یا منع تحقیق صورت نخواهد گرفت.

۲. هر دولت اطمینان می‌دهد که مقام صالح دارای اختیار و منابع لازم برای انجام تحقیق به طور مؤثر خواهد بود و از جمله اختیار دارد شاهدان را به حضور و ارائه اسناد ذیربط ملزم ساخته و دیدار فوری از محل به عمل آورد.

۳. باید اقداماتی صورت گیرد که اطمینان دهد کلیه عوامل دخیل در تحقیق از جمله شاکی، مشاور، شاهدان و افراد تحقیق کننده در مقابل سوء رفتار، تهدید یا تلافی حفاظت می‌شوند.

۴. یافته‌های چنین تحقیقی به مجرد درخواست در دسترس کلیه اشخاص مربوط قرار می‌گیرد، مگر اینکه چنین کاری تحقیق جزایی در جریان را به مخاطره افکند.
۵. اقداماتی صورت می‌گیرد تا اطمینان حاصل شود که هر نوع سوء رفتار، تهدید و یا تلافی و یا هر شکل دیگر از دخالت در موقع تسلیم شکایت یا در خلال آئین تحقیق به طور مناسب مورد تنبیه قرار می‌گیرد.
۶. طبق آئین دادرسی مشروح در فوق یک تحقیق باید قادر باشد تا مادامی که سرنوشت قربانی ناپدیدشدن اجباری نا مشخص است، صورت گیرد.

ماده ۱۴

هر شخصی که ادعا می‌شود عمل ناپدیدشدن اجباری را در کشوری مشخص مرتکب شده است موقعی که حقایق مرتبط با تحقیق رسمی مجاز آشکار گردید آن شخص به مقامات مدنی صالح آن کشور برای پیگرد و محاکمه سپرده می‌شود، مگر اینکه به کشوری مسترد شده باشد، که مایل است صلاحیت خود را طبق موافقت نامه های بین‌المللی ذیربط و نافذ اعمال نماید. کلیه دولت ها باید هر گونه اقدام قانونی و مناسب ممکن را به عمل آورند تا اشخاصی که تصور می‌شود مسئول عمل ناپدیدشدن اجباری بوده و در قلمرو یا تحت کنترلشان یافت شده‌اند به دست عدالت سپرده شوند.

ماده ۱۵

حقیقت امر اینکه دلایلی برای باور وجود دارند که شخص شرکت کننده در اعمال با ماهیت بی‌نهایت جدی از قبیل آنهایی که در ماده ۴ بند ۱ در فوق اشاره گردید، صرف نظر از انگیزه‌ها موقع تصمیم مقامات صالح در اعطا یا عدم اعطا پناهندگی موارد فوق مد نظر قرار خواهند گرفت.

ماده ۱۶

۱. اشخاصی که ادعا می‌شود مرتکب اعمال مورد اشاره در ماده ۴ بند ۱ در فوق شده‌اند باید از هر نوع وظایف رسمی در طول تحقیق مورد اشاره در ماده ۱۳ فوق معلق شوند.
۲. باید توسط دادگاه‌های عادی صالح در هر کشور و نه محکمه خاص به ویژه دادگاه های نظامی محاکمه شوند.
۳. مزایا و مصونیت‌ها یا معافیت‌های خاص در چنین محاکماتی پذیرفته نخواهد بود و این لطمه‌ای به مفاد مندرج در کنوانسیون وین درباره روابط دیپلماتیک وارد نمی‌کند.
۴. اشخاص با ظن قوی مسئول برای چنین اعمالی طبق مفاد ذیربط اعلامیه جهانی حقوق بشر و سایر موافقتنامه‌های ذیربط بین‌المللی نافذ، در کلیه مراحل تحقیق و نهایتاً پیگرد و محاکمه رفتار منصفانه با آنان تضمین می‌گردد.

ماده ۱۷

۱. اعمال موجد ناپدیدشدن اجباری مادامی که مرتکبان به پنهان ساختن سرنوشت و محل اشخاص ناپدید شده ادامه داده و این حقایق نامشخص‌اند، ادامه تخلف تلقی می‌گردد.
۲. وقتی جبران خسارت پیش‌بینی شده در ماده ۲ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی بیش از این مؤثر نباشند، قانون محدودیت های مربوط به اعمال ناپدیدشدن اجباری باید تا برقراری جبران خسارات به حالت تعلیق درآیند.

۳. قوانین محدودیت های مربوط به اعمال ناپدید شدن اجباری هر جا که وجود دارند باید اساسی و متناسب با نهایت جدیت تخلف باشند.

ماده ۱۸

۱. اشخاصی که ادعا می شود مرتکب تخلفات مورد اشاره در ماده ۴ بند ۱ در فوق شده اند از عفو قانونی خاص یا تدابیر مشابه که ممکن است دارای اثر معافیت آنان از رسیدگی های جزایی یا مجازات باشد بهره مند نخواهند بود.
۲. در اعمال حق بخشش، بی نهایت جدی بودن اعمال ناپدید شدن اجباری مدنظر قرار خواهد گرفت.

ماده ۱۹

قربانیان اعمال ناپدید شدن اجباری و خانواده شان باید از جبران حقوقی برخوردار گردیده و حق دریافت غرامت از جمله ایزاری برای هر چه کامل تر اعاده وضعیت داشته باشند. در صورت مرگ قربانی ناشی از عمل ناپدید شدن اجباری، افراد تحت تکفل شان مستحق دریافت غرامت خواهند بود.

ماده ۲۰

۱. دولت ها از ربودن کودکان والدین مشمول ناپدید شدن اجباری و کودکان متولد در هنگام ناپدید شدن اجباری مادر پیشگیری و آن را متوقف خواهند کرد و تلاش هایشان را مصروف جستجو و شناسایی هویت چنین کودکان و برای اعاده کودکان به خانواده شان خواهند نمود.
۲. با در نظر گرفتن نیاز به حمایت از بالاترین مصالح کودک مورد اشاره در بند پیشین که نظام فرزند خواندگی را به رسمیت می شناسد باید فرصتی باشد تا فرزند خواندگی چنین کودکان را به ویژه برای لغو هر گونه فرزند خواندگی ناشی از ناپدید شدن اجباری مورد بازنگری قرار گیرد. در هر حال چنین فرزند خواندگی باید همچنان نافذ باشد اگر رضایت آن در زمان بازنگری از سوی نزدیک ترین وابستگان کودک داده شود.
۳. ربودن کودکان والدین مشمول ناپدید شدن اجباری یا کودکان متولد در هنگام ناپدید شدن اجباری مادرشان و عمل تغییر یا از بین بردن اسناد مؤید هویت واقعی شان، موجد جدی بودن بیش از حد تخلف گردیده و به این صورت تنبیه می شوند.
۴. به این منظور، دولت ها در صورت اقتضا موافقتنامه های دو جانبه و چند جانبه منعقد می نمایند.

ماده ۲۱

مفاد این اعلامیه لطمه ای به مفاد مصرح در اعلامیه جهانی حقوق بشر یا هر سند بین المللی دیگر وارد نساخته و نباید به عنوان محدودکننده یا عدول از این مفاد تفسیر شوند.